

ПРАКТИКА ВТІЛЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ПОЕТАПНОМУ ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

С. Г. КАЧМАРЧИК, старший викладач,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: lanochka_25@rambler.ru
ORCID: 0000-0002-7757-1456

Анотація. Досвід реалізації в університетах навчальної програми за напрямом підготовки «Менеджмент» свідчить про ефективність використання в навчальному процесі інтерактивних форм навчання (ІФН). У статті аналізуються види і практика використання ІФН в процесі підготовки студентів за даним напрямком. Також в статті зазначається, що успішне формування досвіду іншомовної ділової комунікації можливе за умов поетапного засвоєння навчального матеріалу. На етапах педагогічної технології формування іншомовної ділової комунікативної компетентності у студентів (орієнтовно-мотиваційному, пізнавально-інформаційному, навчально-імітаційному й аналітико-коригуючому) доцільне використання певних методів навчання: наочного, вербального, з'ясувально-ілюстративного, практичного, проблемного й дослідницького.

Ключові слова: менеджмент, інтерактивні форми навчання, практика використання інтерактивних форм навчання, поетапне формування, іншомовна ділова комунікативні компетентність

Актуальність. Об'єктами професійної діяльності майбутніх менеджерів є процеси управління та реалізації управлінських рішень в організаціях різних організаційно-правових форм, а також в органах державного і муніципального управління. Успішна реалізація кар'єри випускників обумовлена такою вузівською підготовкою, яка б забезпечувала формування загальнокультурних, загально професійних і прикладних компетенцій, пов'язаних з їх майбутньою професією. Підготувати кваліфікованого фахівця, який би володів вміннями і навичками організаційно-управлінської, адміністративної, інформаційно-аналітичної та підприємницької роботи без активних та інтерактивних елементів навчального процесу є досить проблематичним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх менеджерів в наш час є досить актуальною, проте до кінця невирішеною у педагогічній науці та практиці. Вона постійно привертає до себе увагу вітчизняних та зарубіжних педагогів. Інтерактивні технології навчання досліджували Р. Балан, Л. Велитченко, Т. Дуткевич, С. Кашлев, О. Комар, М. Кларін, В. Мельник, О. Пометун, Л. Пироженко, Л. Щербина та інші. Педагоги аналізували можливості використання інтерактивних технологій навчання під час проведення занять на сучасному рівні [9]; досліджували психологічні основи використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки спеціалістів з вищою освітою [3]; розглядали інтерактивне навчання як інноваційне педагогічне явище і пропонували теоретичне обґрунтування інтерактивних методів навчання [5]. Разом з тим,

незважаючи на значну кількість існуючих досліджень з даної проблеми, питання формування іншомовної ділової комунікативної компетентності у майбутніх студентів-менеджерів залишається недостатньо дослідженим та потребує особливої уваги.

Мета даної статті полягає у розкритті сутності основних форм інтерактивного навчання у поетапному формуванні іншомовної ділової комунікативної компетентності майбутніх менеджерів.

Методи. У процесі дослідження було застосовано аналіз наукової літератури з метою визначення сутності інтерактивного навчання та формування ділового спілкування в структурі професійної компетентності майбутніх менеджерів. Для дослідження було використано значну кількість інформаційних джерел, основу яких становлять фундаментальні положення зарубіжних та вітчизняних вчених про базові складові комунікативної компетентності.

Результати. Інтерактивні методи навчання у ВНЗ – це засоби включення в процес освоєння і придбання знань всіх учасників навчання, шляхом активізації взаємин студентів під час занять, як з викладачами, так і один з одним. Основна роль при цьому відводиться учням, а роль викладача зводиться до мотивації їх роботи на досягнення основних цілей конкретного навчального заняття.

Критерієм ефективності інтерактивної форми навчання можна вважати досягається рівень засвоєння матеріалу та збереження набутих знань, умінь і навичок на довгий час [2, с. 28].

Факторами ефективності інтерактивних видів навчальних занять є те, що крім почутого, наприклад, на звичайній лекції, при активізації навчання включаються механізми виконання реального дії: імітації реальної дійсності; театралізованого виступу; участі в дискусії; спостереження за конкретною дією; а також перегляд відео; демонстрація слайдів і анімації в системі мультимедіа та ін. (рис. 1).

В першу групу включимо фактори впливу, пов'язані з примітивним чуттєвим сприйняттям, наприклад, читання, слухання. Це один з основних процесів розумової діяльності людини, що спирається на знакове опосередкування, оскільки лише звертає увагу слухачів на існуючі явища і проблеми.

Друга група – це фактори більш високого рівня абстрагування (перегляд відео, малюнків, слайдів). При включенні їх в процес навчання акцент робиться на конкретні властивості та поведінку досліджуваного предмета та головні аспекти проблеми.

Ще вище маємо рівень впливу факторів, що входять до третьої групи (знайомство зі зразками, спостереження за явищами, процесами), оскільки при цьому студенти зосереджені на дуже вузькій тематиці, яку вивчають з позицій виявлення певних властивостей.

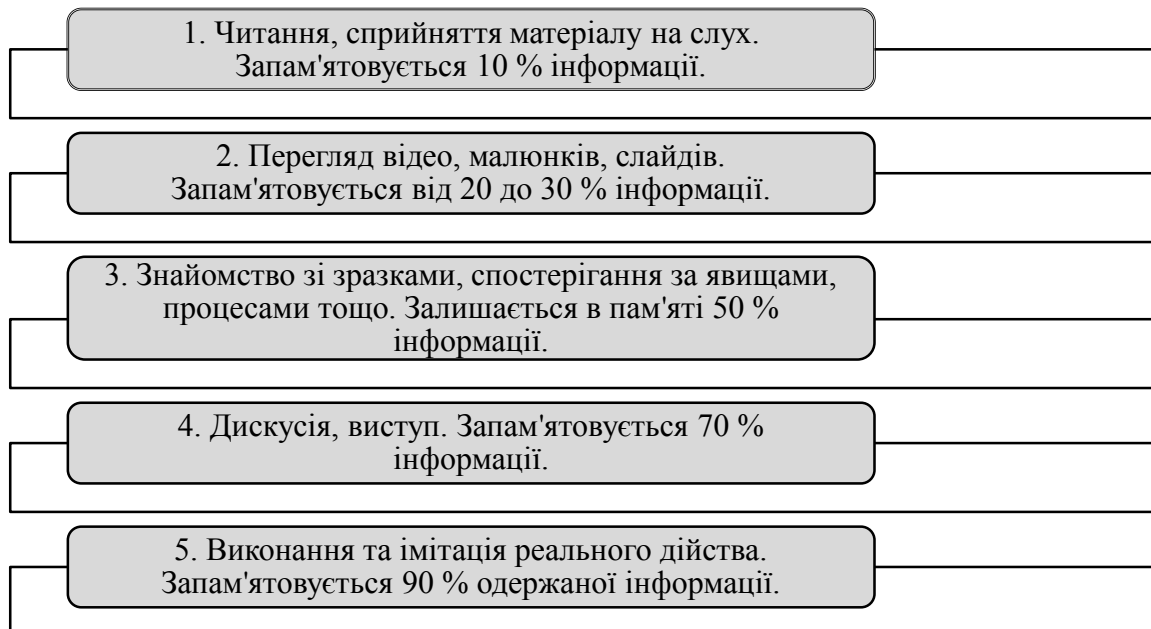
Фактори, що входять до четвертої групи, об'єднані за їхньою здатністю активізувати і стимулювати навчальний процес шляхом залучення студентів до дискусії і виступу. Під час цих занять студенти беруть участь в обговоренні проблем в рамках теми, що сприяє посиленню розумової діяльності і запам'ятовування матеріалу через асоціативні механізми пам'яті.

П'ята група складається з факторів впливу на студентів через уявне виділення, вичленення деяких елементів пізнаваної предметної області і відволікання їх від інших елементів даної галузі знань. При цьому розумова діяльність студента спрямовується на об'єкт розгляду, включаючи суттєві принципи і закономірності його функціонування і розвитку.

В результаті впливу групи чинників менш абстрактних і більш конкретних (1 група факторів, рис. 1) студенти набувають здатність відтворювати елементарні

дії (визначати, описувати, пояснювати). Група факторів більш високої абстракції (група 2 і 3) стимулює напругу пам'яті і розумової діяльності. До таких дій відносяться: демонстрація зразків, досліджуваних об'єктів, явищ; застосування методів і засобів аналітичної роботи; виконання процесів, що вимагають підвищених знань і умінь.

Рис. 1 Фактори ефективності інтерактивних форм навчання

Фактори вищого порядку абстрагування (група 4 і 5) ще більше підвищують ефективність навчання, допомагаючи виконувати такі високоінтелектуальні завдання, як аналіз тих чи інших явищ і систем; розробка і прийняття рішень; створення моделей і конструювання об'єктів; експертне оцінювання процесів, проблем, цілей і завдань.

Успішне формування досвіду іншомовної ділової комунікації можливе за умов поетапного засвоєння навчального матеріалу. На етапах педагогічної технології формування іншомовної ділової комунікативної компетентності у студентів (орієнтовно-мотиваційному, пізнавально-інформаційному, навчально-імітаційному й аналітико-коригуючому) доцільне використання певних методів навчання: наочного, вербального, з'ясувально-ілюстративного, практичного, проблемного й дослідницького.

Мета навчальної діяльності на орієнтовно-мотиваційному етапі – зорієнтувати студентів на вивчення різних аспектів іншомовної ділової комунікації, виявити їхні наявні знання й очікування, сформулювати позитивну мотивацію до процесу навчання, що створить оптимальні умови для набуття досвіду з іншомовної комунікації в майбутній професійній діяльності. Наочність не тільки сприяє таким психічним процесам, як сприйняття інформації, запам'ятовування, мислення, а й на їх основі активізує розумову діяльність студентів, поглиблює проникнення в суть суб'єктів вивчення. Застосування засобів наочності допомагає залучити до процесу сприйняття всі аналізатори – слухові, зорові, рухові та інші. Тож, на орієнтовно-мотиваційному етапі найрезультативнішим є пояснювально-ілюстративний метод навчання (досягнення мети через продукування готової інформації, пояснення та ілюстрування словом, зображенням, дією).

Так, на орієнтувально-мотиваційному етапі пропонуємо застосування таких дидактичних засобів, як:

- анкетування, тестування;
- обговорення епіграфа до теми;
- перегляд відео сюжету за темою;
- створення концептуальних карт, асоціограм, кластерів на основі ключових термінів.

Окреслені дидактичні засоби допомагають учасникам педагогічного процесу адаптуватися до навчальної діяльності. Анкетування майбутніх фахівців здійснюється з метою виявлення їх загальних та рубіжних цілей, очікувань від практичних занять, рівня усвідомлення значущості поставленої проблеми, ступеня ознайомлення з принципами міжкультурної грамотності, міжнародними нормами та правилами регулювання економічної діяльності тощо. Тестування студентів проводиться з метою виявлення рівня як практичних знань, умінь і навичок майбутніх менеджерів, так і прогалів у певних аспектах теми, що вивчається. Отримані результати анкетування та тестування є цінним орієнтиром для викладача і студента, оскільки на їх основі підбираються й відповідним чином адаптуються дидактичні засоби. Опрацювання ключових термінів, обговорення епіграфа й відео сюжету уможливають розуміння студентами власного рівня підготовленості до вивчення теми, її значущості, необхідності вдосконалення наявних знань, а також підвищують інтерес і мотивацію студентів до навчання. Створення концептуальних карт, соціограм, кластерів сприятиме поглибленому проникненню студентів у сутність основних понять, формуванню системного мислення.

Мета пізнавально-інформаційного етапу – надати нову інформацію щодо об'єктів вивчення для подальшого її використання в процесі вирішення комунікативних завдань, а також сформувати необхідні професійні якості майбутніх менеджерів. Упродовж пізнавально-інформаційного етапу застосовуємо пояснювально-ілюстративний і репродуктивний методи навчання (завдання на репродукування способів дій за зразком у варіативних ситуаціях). Пояснювально-ілюстративний і репродуктивний методи є умовою успішного виконання творчої діяльності студентів. На цьому етапі використовуємо:

- читання текстів професійного спрямування: детальне (для вилучення точної інформації), оглядове (для загального розуміння змісту), селективне (для отримання специфічної інформації), орієнтовне (для виділення головних опорних речень);

- співставлення приказок та прислів'їв різних культур з відповідними поясненнями та ілюстраціями;

- розпізнання за поданими ознаками типів національних культур;

- класифікація національних культур за спільними характеристиками;

- на основі метафоричного порівняння культури з айсбергом (У. Брумбек) аналіз зовнішніх (верхівка айберга) і внутрішніх (підводна частина айсберга) її проявів тощо.

Виконання вправ у групах, командна робота при обговоренні варіантів розв'язання завдань викликають позитивні почуття співпереживання й схвалення, розвивають гуманістичну установку на спілкування, готовність до іншомовної професійної комунікації.

Успішне засвоєння матеріалу на пізнавально-інформаційному етапі створює підґрунтя для реалізації набутих знань на практиці упродовж трансформаційно-аналітичного етапу. Метою є узагальнення й систематизація самостійно здобутих

знань із теми, що вивчається; вироблення стратегії творчого застосування засвоєних знань.

На навчально-імітаційному етапі превалює метод проблемного навчання, який потребує від студентів творчого пошуку нових знань, способів і дій. Метод проблемного навчання може комбінуватися з евристичними, який передбачає поступове засвоєння досвіду творчої діяльності, оволодіння окремими етапами розв'язання проблемних завдань (з боку студентів) і часткове роз'яснення нового матеріалу в поєднанні з проблемними запитаннями й пізнавальними завданнями або експериментами (з боку викладача).

Студенти самостійно аналізують й опрацьовують навчальний матеріал із застосуванням набутих знань з іншомовної ділової комунікації при виконанні таких завдань:

- наведення прислів'їв або приказок, властивих певним національним культурам;
- визначення основних понять ("культура", "стереотипи", "узагальнення") із застосуванням "мозкового штурму";
- пошук і відбір інформації для презентації;
- проведення дебатів, брифінгів, евристичних бесід із метою набуття порозуміння у розв'язання професійних проблем;
- дискутування із застосуванням прийому "навмисна помилка";
- підготовка презентацій, публічних виступів із метою обґрунтування власної позиції до поставленої проблеми;
- написання ділових листів, резюме, анотацій тощо.

Завершальним етапом педагогічної технології підготовки майбутніх менеджерів до іншомовної комунікації аналітико-коригуючим, мета якого – порівняння отриманих результатів з цілями, поставленими на початку навчальної діяльності. Аналіз і оцінка власних здобутків і "прогалин" обумовлюють подальше доопрацювання й удосконалення набутих знань. На аналітико-коригуючому етапі основними є евристичний і дослідницький методи (проблемна ситуація або утруднення, подолання якого потребує творчого пошуку, нових знань, способів дій). Дослідницький метод передбачає стимулювання студентів до самостійної роботи із збирання фактів, їх систематизації та аналізу. Дидактичні засоби на цьому етапі передбачають самоуправління студентами своєю навчальною діяльністю, яка охоплює:

- аналіз засобів комунікації (вербальних, невербальних, паравербальних, екстралінгвістичних);
- рольову гру;
- проектну роботу;
- самооцінку діяльності із застосуванням різнокольорових карток "веселка думок";
- підбиття підсумків у вигляді діаграм, таблиць;
- запитання для рефлексії щодо рівня засвоєння навчального матеріалу тощо.

На основі зазначених дидактичних засобів студенти формулюють гіпотези, виправляють помилки, обговорюють альтернативні варіанти розв'язання завдань. Про позитивний результат проходження попередніх етапів навчальної діяльності свідчать уміння конструювати моделі адекватної поведінки в ситуаціях міжкультурних конфліктів, надання переваги компромісній стратегії та співробітництву, здатність викликати почуття гуманності, толерантності,

емпатійності.

Упродовж наведених етапів педагогічної технології роль викладача варіюється в залежності від поставлених завдань. Він виступає координатором, помічником, спостерігачем, рівноправним партнером. При переході від одного етапу до іншого, в залежності від ступеня складності матеріалу та потреб студентів, окремі етапи можуть бути більше або менше розгорнутими. За умов застосування різноманітних методів навчання забезпечується свідоме й тривале засвоєння знань, умінь і навичок студентів, підвищується ефективність формування певних особистісних якостей, розвивається мотиваційна сфера особистості, створюється творча атмосфера співробітництва й здорової конкуренції в цілісному педагогічному процесі вищого навчального закладу.

Висновки і перспективи. Таким чином, використання ІФН вимагає великої підготовчої роботи, пов'язаної з розробкою сценаріїв, допоміжних матеріалів, технології проведення; з вивченням теоретичного матеріалу і розглядом проблемних питань на задану тему. При цьому, викладач виступає в різних якостях, будучи, образно висловлюючись, «сам собі режисером», що вимагає від нього великих, як моральних, так і фізичних зусиль. Ефективність ІФН залежить від якісної підготовчої роботи і вміння викладача стимулювати активність студентів і їх залученість в процес. Досвід впровадження ІФН в навчальний процес виявив такі труднощі їх проведення:

- неоднорідність студентської аудиторії по психографічним і поведінковим параметрами часто диктує необхідність корекції процесу в бік її спрощення;

- не завжди досягається головна мета ІФН, а саме, залучення до процесу всіх учнів з урахуванням їх різної теоретичної підготовки та зацікавленості в результатах;

- тимчасові рамки навчальних годин зобов'язують використовувати скорочені варіанти ІФН;

- для підвищення ефекту від занять в інтерактивній формі бажано проводити їх з асистентом, як лабораторні роботи.

У процесі роботи над проблемою виявився ряд завдань, пов'язаних з темою нашого дослідження і які нам видаються перспективними для подальшої роботи: відповідальність викладача за зміст, яким він наповнює навчально-виховний процес і рефлексивна оцінка продукту своєї навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дзуличанская, Н. Н. Интерактивные методы обучения как средство формирования ключевых компетенций [Текст] / Н. Н. Дзуличанская // Наука и образование: электронное научно-техническое издание. – 2011. – № 4. – С. 12 – 17.

2. Дуткевич, Т. В. Психологічні основи використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки спеціалістів з вищою освітою [Текст] / Т. В. Дуткевич // Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога: Зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова. – 2003. – С. 26 – 33.

3. Кашлев, С. С. Технология интерактивного обучения [Текст] / С. С. Кашлев – Мн.: Белорусский верасень. – 2005. – 196 с.

4. Короткова, Т. Л. Исследования в менеджменте. [Текст]: пособие для магистров. – М.: Курс: ИНФРА, 2013. – 256 с.

5. Курышева, И. В. Классификация интерактивных методов обучения в контексте самореализации личности учащихся [Текст] / И. В. Курышева // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2009. – № 112 – С. 28 – 34.

6. Мельник, В. В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації [Текст] / В. В. Мельник // Управління школою. – 2006. – № 23 (133). – С. 15 – 35.

7. Обсков, А. В. К проблеме организации интерактивного обучения иностранному языку в вузе [Текст] / А. В. Обсков // Вестник Томского гос.пед.ун-та (Tomsk State Pedagogical University Bulletin). – 2012. Вып.11 (126)/2012. – С.119 – 124.

8. Основы педагогического мастерства [Текст] : учеб. / под ред. И. А. Зязюна. – М. : 1989. – 218 с.

9. Пометун, О. І. Активні і інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять [Текст] / О. І. Пометун // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 10 – 15.

References

1. Dvulichanskaya, N. N. (2011). Interaktivnye metody obucheniia kak sredstvo formirovaniia kluchevykh kompetencii [Interactive methods of training as mains of key competences formation]. Science and education: electronic scientific and technical edition, 4, 12 – 17.

2. Dutkevych, T. V. (2003). Psychologichni osnovy vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia u procesi pidgotovky specialistiv z vyshchoiu osvitoiu [Psychologic basis of interactive methods implementation in high school training]. Collection of scientific papers. – Kam'ianets-Podilskyi, 26 – 33.

3. Kashlev, S. S. Tekhnologiiia interaktivnogo obuchenya [Technology of interactive training]. Minsk: Belorusskyi verasen, 196.

4. Korotkova, T. L. ed. (2013) Isledovaniia v menedzhmente [Research in management] Moscow: Kurs: YNFRA, 335.

5. Kuryшева, Y. V. (2009). Klassifikatsiia interaktivnykh metodov obucheniiia v kontekste samorealizatsii lichnosti uchashchihsia [Classification of interactive training methods in context of students' self-realization]. News of Russian State Pedagogic University named by A. Hercen, 112, 28 – 34.

6. Melnyk, V. V. (2006). Interaktsiia v osvithomu procesi: tehnologiiia organizatsii [Interaction in academic process: technology of organization]. School management, 23 (133), 15 – 35.

7. Obskov, A. V. (2012). K probleme orhanizatsii interaktivnoho obucheniiia inostrannomu iazyku v vuze [To the problem of interactive foreign language training in high school]. Tomsk State Pedagogical University Bulletin), 11(126)/2012, 119 – 124.

8. Ziaziun, I. A. ed. (1989). Osnovy pedagogicheskogo masterstva [Basis for pedagogical mastery]. Moscow, 218.

9. Pometun, O. I. (2004). Aktyvni i interaktyvni metody navchannia: do pytannia pro dyferenciatsiiu poniat [Active and interactive methods of training: to the issue terms differentiation]. Way of education, 3, 10 – 15.

ПРАКТИКА ВНЕДРЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ФОРМ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОЭТАПНОМ ФОРМИРОВАНИИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ДЕЛОВОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ **С. Г. Качмарчик**

Аннотация. Опыт реализации в университетах учебной программы по направлению «Менеджмент» свидетельствует об эффективности

использования в учебном процессе интерактивных форм обучения (ИФО). В статье анализируются виды и практика использования ИФО в процессе подготовки студентов по данному направлению. Также в статье отмечается, что успешное формирование опыта иноязычной деловой коммуникации возможно при условии поэтапного усвоения учебного материала. На этапах педагогической технологии формирования иноязычной деловой коммуникативной компетентности студентов (ориентировочно-мотивационном, познавательно-информационном, учебно-имитационном и аналитико-корректирующем) целесообразно использование определенных методов обучения: наглядного, вербального, изъяснительно-иллюстративного, практического, проблемного и исследовательского.

Ключевые слова: менеджмент, интерактивные формы обучения, практика использования интерактивных форм обучения, поэтапное формирование, иноязычная деловая коммуникативные компетентность

PRACTICE OF INTERACTIVE FORMS IMPLEMENTATION AT STAGED-FORMATION OF FOREIGN BUSINESS COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS

S.G. Kachmarchyk

Abstract. *The article analyzes the types, principles and practice of using interactive forms of training in the process of student training in the area of management. Modern specialists must possess the communicative competence that will ensure their full functioning in society and self-realization in various spheres of life. Successful implementation of the graduates' career is conditioned by such university training, which would ensure the formation of general cultural, general professional and applied competences related to their future profession. To prepare a qualified specialist who would possess the skills of organizational, managerial, administrative, informational, analytical and entrepreneurial work without active and interactive elements of the educational process is rather problematic. The problem of foreign language communicative competence formation of the future managers nowadays is very relevant, but it hasn't completely solved in pedagogical science and practice. It constantly attracts the attention of domestic and foreign teachers. Tasks fulfillment for communicative competence development is impossible without use of modern educational technologies. The article presents the main interactive technologies in the formation of future managers' communicative competence.*

The factors of interactive training effectiveness are those, in addition to being heard, for example, during the ordinary lecture, while training activation the mechanisms of real action involves: simulating real reality; theatrical performance; participation in the discussion; observation of a specific action; as well as video viewing; demonstration of slides and animations in the system of multimedia, etc. The successful formation of foreign-language business communication experience is possible under the conditions of phased mastering of educational material. It is expedient to use certain teaching methods: visual, verbal, clarifying-illustrative, practical, problem-solving and research-oriented at the stages of the pedagogical technology of foreign-language business communicative competence formation of students (oriental-motivational, cognitive-informational, educational-imitative and analytically-corrective).

Key words: management, interactive forms of training, practice of interactive forms of training usage, staged formation, foreign foreign-language business communicative competence